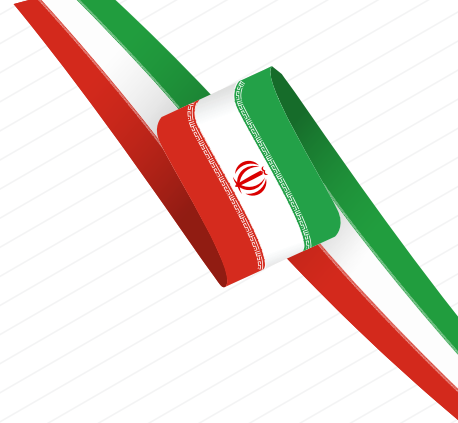

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

چشم انداز صنعت، معدن و تجارت در نیمه دوم سال ۱۴۰۱

۱. بررسی روند شاخص های کلان اقتصادی و ترسیم شرایط فعلی اقتصاد ایران
۲. شاخص تولید و فروش فعالیت های صنعتی و معدنی بررسی
۳. بررسی و تحلیل دیدگاه های سازمان های بین المللی در خصوص اقتصاد جهان و ایران
۴. نمایی از کامودیتی ها
۵. تلقی صاحب نظران از وضعیت آتی متغیرهای کلان اقتصادی سال ۱۴۰۱
۶. پیش بینی کمی متغیرهای مهم اقتصاد کلان
۷. تحلیل آثار تحولات داخلی و خارجی بر بخش صنعت
۸. تلقی صاحب نظران در خصوص چالش های محیط سرمایه گذاری و کسب و کار بنگاه های کوچک و متوسط

آنچه خواهید خواند...

شهریور ماه ۱۴۰۱

خلاصه مدیریتی

بررسی چگونگی حرکت شاخص‌های کلان اقتصاد به عنوان ابزاری برای پیش‌بینی و تحلیل شرایط اقتصادی، به سیاست‌گذاران اقتصادی که مایلند تا با شناخت تحولات آتی اقتصاد، تفسیر واقع بینانه‌ای از روند کلی اقتصاد در آینده داشته باشند کمک شایانی می‌نماید. در این راستا موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی ضمن بررسی روند شاخص‌های کلان اقتصادی و ترسیم شرایط فعلی اقتصاد ایران به بررسی و تحلیل عملکرد آتی متغیرهای کلان اقتصادی مؤثر بر متغیرهای کلیدی بخش صنعت با توجه به شرایط داخلی و خارجی و براساس روش‌های کمی (اقتصادسنجی) و میدانی (پرسشنامه) برای سال ۱۴۰۱ پرداخته است که اهم یافته‌های آن به شرح ذیل می‌باشد:

۱. نهادهای بین‌المللی از جمله بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول **نرخ رشد اقتصادی ایران** در سال ۲۰۲۲ را به ترتیب ۳٫۷ و ۳ درصدی پیش‌بینی کرده‌اند. تلقی صاحب‌نظران اقتصادی داخلی نیز از رشد اقتصادی (با نفت) سال ۱۴۰۱ در حدود ۴ تا ۵ درصد می‌باشد که با توجه به افزایش قیمت نفت و بهبود درآمدهای ارزی در دسترس است. از جمله عوامل تهدید کننده رشد اقتصادی سال ۱۴۰۱، عدم توافق هسته‌ای فعال شدن مکانیسم ماشه، بیم تشدید تحریم‌ها و افزایش انتظارات نسبت به وقوع جنگ می‌باشد.
 ۲. تلقی صاحب‌نظران اقتصادی از **نرخ ارز** در سال ۱۴۰۱ در صورت عدم توافق در بازه ۳۰ تا ۳۴ هزار تومان و در صورت توافق در بازه ۲۷ تا ۳۰ هزار تومان است. ابهام در نتیجه مذاکرات هسته‌ای و بالا بودن انتظارات تورمی از جمله عوامل تقویت کننده روند صعودی نرخ ارزی می‌باشد و در طرف مقابل افزایش درآمدهای ارزی و تمایل کشورها به پیمان‌های پولی دو جانبه می‌تواند به ثبات نسبی نرخ ارز کمک نماید.
 ۳. براساس آخرین آمار ارائه شده توسط صندوق بین‌المللی پول متوسط **تورم جهانی** در ۳ ماهه اول سال ۲۰۲۲ برابر ۷٫۴ درصد می‌باشد که در مقایسه با سال قبل بیش از ۴ درصد رشد داشته است. بررسی شاخص‌های قیمت کالاها و خدمات بیانگر این است که عمده تورم جهانی ناشی از افزایش قیمت حامل‌های انرژی، کامودیتی‌ها و شاخص قیمت مواد غذایی بوده است. به طوری که تورم نقطه به نقطه شاخص قیمت انرژی و مواد غذایی طی دوره یکساله منتهی به اواسط تیرماه ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل به ترتیب ۸۴ و ۲۳ درصد رشد داشته است.
- بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول **تورم مصرف‌کننده** را در ایران برای سال ۲۰۲۲ به ترتیب ۳۷٫۶ و ۳۲٫۳ درصد پیش‌بینی کرده‌اند. تلقی صاحب‌نظران اقتصادی از نرخ تورم در سال ۱۴۰۱ در محدوده ۵۰

تا ۵۵ درصد است. برآوردهای کمی پژوهش حاضر نیز به این آمار نزدیک در حدود ۵۰ درصد می‌باشد.

۴. براساس آخرین گزارش **شاخص تولیدات صنعتی** یونیدو در ماه آوریل ۲۰۲۲، سرعت رشد تولیدات صنعتی جهان نسبت به ماه‌های پیشین کمتر شده و به نصف کاهش یافته است. از طرفی آمار ضعیف و عمدتاً منفی رشد فصلی تولید در چندین کشور مهم صنعتی نظیر چین، انگلستان و آمریکا و سیاست‌های انقباضی پولی به منظور مهار تورم، نگرانی‌ها در خصوص رکود جهانی را تقویت کرده است. با توجه به مزیت نسبی ایران در دسترسی به منابع و مواد اولیه، تقویت سهم بازار محصولات صادراتی ایران در بازارهای جهانی در سال ۱۴۰۱ مورد انتظار است. آمارهای منتشره حاکی از آن است که در سه ماهه اول سال ۱۴۰۱ **شاخص تولید و فروش شرکت‌های صنعتی** بورسی از روند نسبتاً مطلوبی (رشد نقطه به نقطه ۴٫۹ درصدی شاخص تولید و رشد ۱۳٫۳ درصدی شاخص فروش در خردادماه ۱۴۰۱) برخوردار بوده؛ لذا در صورت تامین خوراک و انرژی واحدهای تولیدی، تداوم روند رشد مثبت شاخص تولید صنعتی در ماه‌های آتی سال ۱۴۰۱ مورد انتظار می‌باشد هر چند در صورت وقوع رکود جهانی و به دنبال آن کاهش مصرف اقتصاد جهانی تداوم رشد صادرات صنایع فولاد و پتروشیمی در سال ۱۴۰۱ مورد تردید است.

۵. با وجود رشد **شاخص بورس اوراق بهادار تهران** در دو ماه ابتدایی سال ۱۴۰۱ اما نااطمینانی سرمایه‌گذاران خرد برای افزایش ورود نقدینگی به سمت بازار سرمایه ادامه این رشد را با چالش مواجه کرد. اگرچه صاحب‌نظران اقتصادی معتقدند بهبود گزارش‌های مجامع شرکت‌های بورسی، بالا بودن انتظارات تورمی و افزایش ریسک بازارهای موازی موجب شده چشم‌انداز شاخص بورس در ادامه سال ۱۴۰۱ صعودی و حدود ۱٫۷ میلیون واحد باشد.

۶. با توجه به روند افزایشی قیمت مصالح ساختمانی و افزایش تورم تولیدکننده و کاهش آمار ساخت واحدهای مسکونی در ماه‌های اخیر، انتظار افزایش **قیمت مسکن** همچنان محتمل است، اگرچه به دلیل کاهش قدرت خرید و شکاف قیمت دلاری مسکن از میانگین بلندمدت آن، انتظار می‌رود نرخ رشد قیمت مسکن در سال ۱۴۰۱ کم‌تر از نرخ تورم و حدود ۳۵ درصد باشد.

۷. براساس پیش‌بینی نهادهای متولی تجارت در ایران، **واردات و صادرات غیرنفتی** در سال ۱۴۰۱ به ترتیب به ۵۵٫۵ و ۵۶ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. با این وجود، چالش‌های ناشی از تحریم‌ها، بروکراسی اداری و عدم توجه به استراتژی صادراتی مهم‌ترین موانع تحقق افزایش صادرات غیرنفتی است. تلقی صاحب‌نظران اقتصادی آن است که واردات و صادرات غیرنفتی سال ۱۴۰۱ به ترتیب بالغ بر ۵۸ و ۵۳ میلیارد دلار خواهد بود.

۸. تحلیل و بررسی مطالعات میدانی محیط کسب‌وکار با همکاری دفتر آمار و فراوری داده‌های وزارت صمت حاکی از آن است که اهم چالش‌های محیط کسب‌وکار از نظر مدیران بنگاه‌های کوچک و متوسط در سال ۱۴۰۱ عبارت از افزایش نامتعارف دستمزدها، محدودیت تأمین و نوسان قیمت مواد اولیه، ممیزمحوری و شیوه علی‌الرأس در نظام رسیدگی و تشخیص مالیات، سهم بالای کارفرما از پرداخت حق بیمه کارکنان، رسیدگی به دفاتر و صورت مزد سال‌های قبل، سیاست‌های ارزی بازگشت ارز حاصل از صادرات، واردات و قاچاق کالای مشابه تولید داخل و طولانی بودن و شفاف نبودن رویه‌های کاری اخذ استعلام و مجوزهای سازمان ملی استاندارد، وزارت بهداشت (سازمان غذا و دارو) و محیط زیست می‌باشد.

مقدمه

بررسی چگونگی حرکت شاخص‌های کلان اقتصاد به عنوان ابزاری برای پیش‌بینی و تحلیل شرایط اقتصادی، به سیاست‌گذارانی که مایلند تا با شناخت تحولات آتی اقتصاد و متغیرهای مؤثر بر آن، تفسیر واقع بینانه‌ای از روند کلی اقتصاد در آینده داشته باشند کمک شایانی می‌نماید. چنین شناختی آن‌ها را قادر خواهد ساخت که بتوانند سیاست‌های کلان اقتصادی را به نحو مطلوب‌تر در راستای تثبیت اقتصاد و کاهش انحراف رشد اقتصادی از مسیر رشد بلند مدت بکار گیرند. در این راستا این پژوهش ضمن بررسی روند شاخص‌های کلان اقتصادی و ترسیم شرایط فعلی اقتصاد ایران به بررسی و تحلیل عملکرد آتی متغیرهای کلان اقتصادی مؤثر بر متغیرهای کلیدی بخش صنعت با توجه به شرایط داخلی و خارجی و براساس روش‌های کمی (اقتصادسنجی) و میدانی (پرسشنامه) پرداخته شده است.

به طور کلی در این گزارش ابتدا به بررسی روند شاخص‌های کلان اقتصادی و ترسیم شرایط فعلی اقتصاد ایران پرداخته شده است. سپس تلقی سازمان‌های بین‌المللی در خصوص اقتصاد ایران و جهان ارائه شده است و در نهایت پس از گردآوری و بررسی اطلاعات متغیرهای کلان اقتصادی، تغییرات آتی شاخص‌های کلان اقتصادی با استفاده از دو روش کمی و میدانی برآورد و محاسبه شده است. در روش میدانی فرم نظرسنجی در خصوص تغییرات آتی شاخص‌های کلان اقتصادی و وضعیت اقتصادی کشور در سال ۱۴۰۱ تدوین و نظر صاحب‌نظران و متخصصان مسائل اقتصادی اخذ شده است. بدیهی است دیدگاه ارائه شده توسط صاحب‌نظران تلقی آنها از شرایط اقتصاد ایران بوده که ممکن است با توجه به تحولاتی نظیر تحریم‌های بین‌المللی، ناآرامی‌های منطقه، بحران اقتصادی و ... با یکدیگر تفاوت داشته باشد لذا متوسط پاسخ همه صاحب‌نظران و متخصصان مسائل اقتصادی در هر کدام از متغیرها در نظر گرفته شده است.

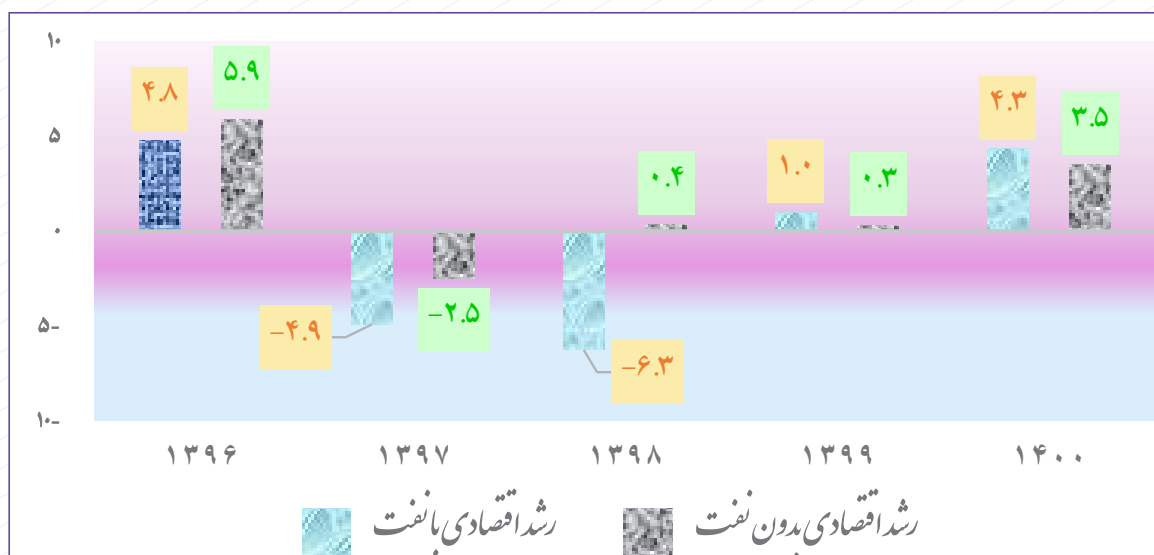
۱- بررسی روند شاخص‌های کلان اقتصادی و ترسیم شرایط فعلی اقتصاد ایران

شاخص‌های کلان اقتصادی شامل متغیرهایی می‌باشند که جهت پیش‌بینی کوتاه مدت و میان مدت فعالیت‌های اقتصادی به کار برده می‌شوند. هر کدام از این متغیرها به تنهایی برای پیش‌بینی وضعیت اقتصاد کافی نمی‌باشند ضمن آنکه ممکن است دارای نوسانات فصلی یا غیرعادی باشند. به این منظور در این بخش به بررسی روند نوسانات مجموعه‌ای از متغیرها که در پیش‌بینی وضعیت آتی اقتصاد ایران مفید می‌باشند، پرداخته شده است.

۱-۱. رشد اقتصاد ایران

- پس از افت شدید نرخ‌های رشد اقتصادی از سال ۱۳۹۷، براساس آخرین اطلاعات مرکز آمار ایران رشد اقتصادی بانفت و بدون نفت ایران در سال ۱۴۰۰ به ترتیب به ۴٫۳ و ۳٫۵ درصد افزایش یافته است.
- از سال ۱۳۹۹ با افزایش تدریجی فروش نفت ایران که در دوران ریاست جمهوری ترامپ با کاهش شدیدی مواجه شده بود سبب بهبود درآمدهای دولت و لذا بهبود نرخ‌های رشد اقتصادی شده است.
- با وجود بهبود نسبی روند رشد اقتصادی ایران اما هنوز بسیار پایین‌تر از اهداف برنامه‌های توسعه بوده و تا جبران سال‌های از دست رفته فاصله قابل توجهی وجود دارد.
- درافت رشد اقتصادی طی دوره مورد بررسی (۱۳۹۶-۱۴۰۰)، علاوه بر کاهش درآمدهای نفتی عواملی چون وضعیت نامطلوب انباشت سرمایه، سطح پایین بهره‌وری و عدم بروزرسانی تکنولوژی موثر بوده است.

مأخذ: مرکز آمار ایران.

نمودار ۱. رشد اقتصادی با نفت و بدون نفت طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۰ (درصد)

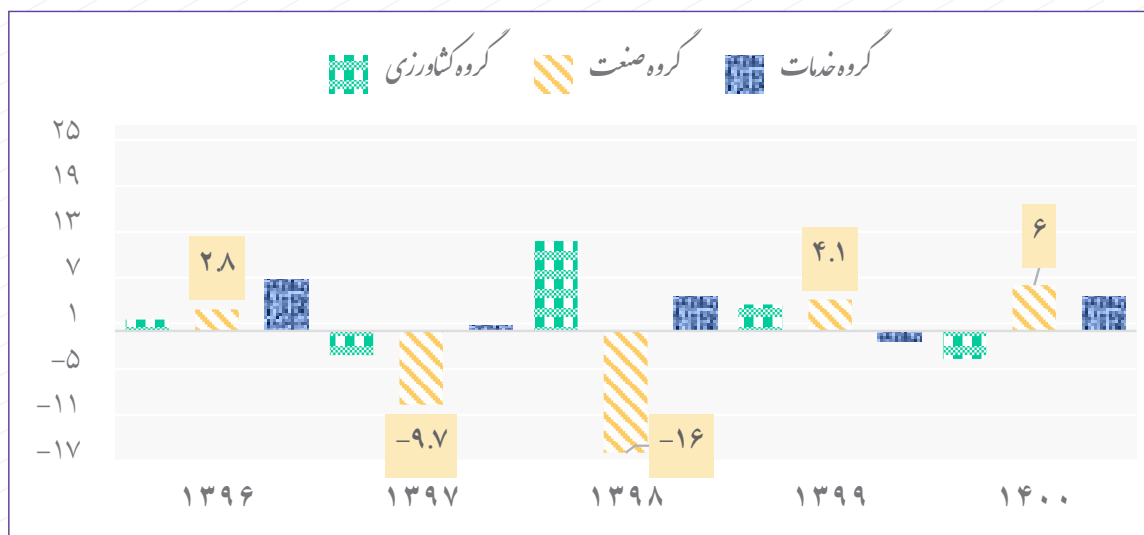
- تلقی صاحب نظران اقتصادی از رشد اقتصادی (با نفت) برای سال ۱۴۰۱ در حدود ۴ تا ۵ درصد می‌باشد. بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول به ترتیب نرخ‌های رشد ۳٫۷ و ۳ درصدی را برای اقتصاد ایران در سال ۲۰۲۲ پیش‌بینی کرده‌اند.
- بازگشت تحریم‌ها، کاهش درآمدهای نفتی، سویه‌های جدید کووید-۱۹ و جذب پایین سرمایه‌گذاری از موانع مهم تحقق رشد اقتصادی ایران در نرخ‌های پیش‌بینی شده در برنامه‌های توسعه بوده است.

۲-۱. رشد اقتصادی به تفکیک گروه‌های اصلی

رشد اقتصادی گروه صنعت در سال ۱۴۰۰ معادل ۶ درصد برآورد شده که بالاترین ترین نرخ رشد را در میان سایر گروه‌های اصلی اقتصادی به ثبت رسانده است. در مقابل، نرخ رشد بخش کشاورزی تا حد زیادی متاثر از خشکسالی گسترده در هر چهار فصل سال ۱۴۰۰ منفی شده و اثر کاهشی بر رشد اقتصادی سال ۱۴۰۰ داشته است.

- بخش خدمات با گذر از پیک‌های بیماری کووید-۱۹ و خفیف‌تر شدن بحران کرونا، توانست در سال ۱۴۰۰ از رشد منفی سال ۱۳۹۹ به رشد مثبت ۴٫۵ درصدی برسد.
- بررسی دوره پنج ساله (۱۳۹۶-۱۴۰۰) نشان از بهبود نسبی نرخ‌های رشد گروه صنعت از سال ۱۳۹۹ به بعد دارد.

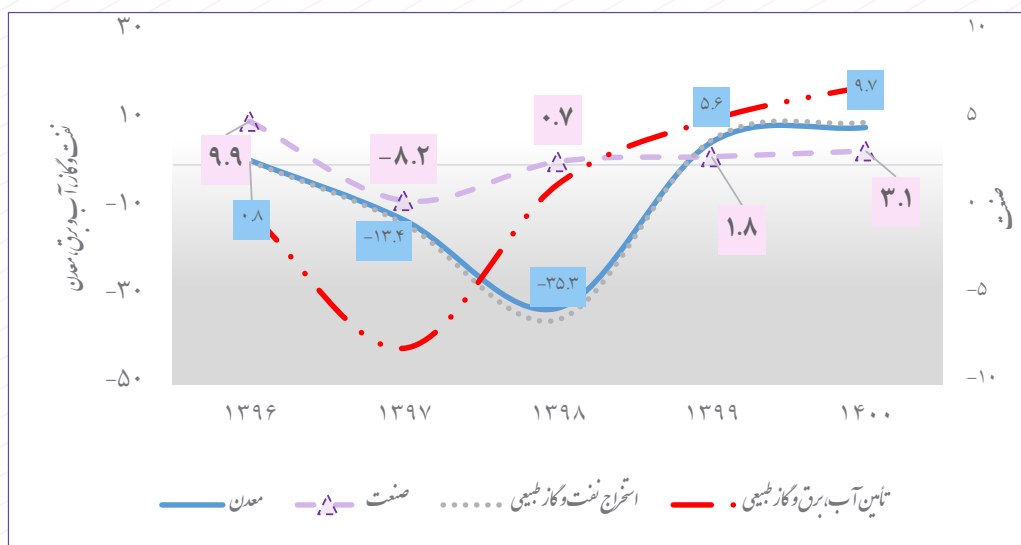
مأخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۲. رشد فصلی بخش‌های مهم اقتصادی طی ۱۳۹۶-۱۴۰۰ (درصد)

۳-۱. رشد بخش‌های گروه صنعت

- بررسی دوره پنج ساله رشد بخش‌های گروه صنعت نشان می‌دهد روند نزولی نرخ رشد بخش‌های گروه صنعت در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ با کاهش محدودیت‌های ناشی از کرونا و کاهش نوسان قیمت‌ها هم‌زمان با شکل‌گیری انتظارات مثبت برای رفع تحریم‌ها، تغییر جهت داده و رو به بهبود است.
- در سال ۱۴۰۰ رشد ارزش افزوده بخش نفت و گاز که با سهم ۳۵٫۱ درصدی بیشترین سهم در میان بخش‌های گروه صنعت را داشته است از رقم ۵٫۶ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۹٫۷ درصد افزایش داشته است. این افزایش بیانگر بهبود این بخش و رونق نسبی صادرات نفتی است.
- بخش صنعت که با سهم ۳۲ درصدی در سال ۱۴۰۰ پس از بخش نفت و گاز بیشترین سهم از گروه صنعت را دارد در سه سال اخیر نرخ‌های رشد افزایشی داشته است. با این وجود، بحران برق و گاز مانعی بر سر راه رشد این بخش است.
- روند نزولی رشد بخش معدن تحت تأثیر رشد قیمت جهانی مواد معدنی در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ بهبود یافته است.
- رشد زیرگروه تأمین آب، برق و گاز طبیعی تحت تأثیر عواملی مانند تأمین بهتر سوخت نیروگاه‌ها در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ رو به افزایش بوده است، اما ماندگاری آن مستلزم سرمایه‌گذاری، انتقال فناوری و توسعه تولید و صادرات این بخش است.

مأخذ: مرکز آمار ایران.

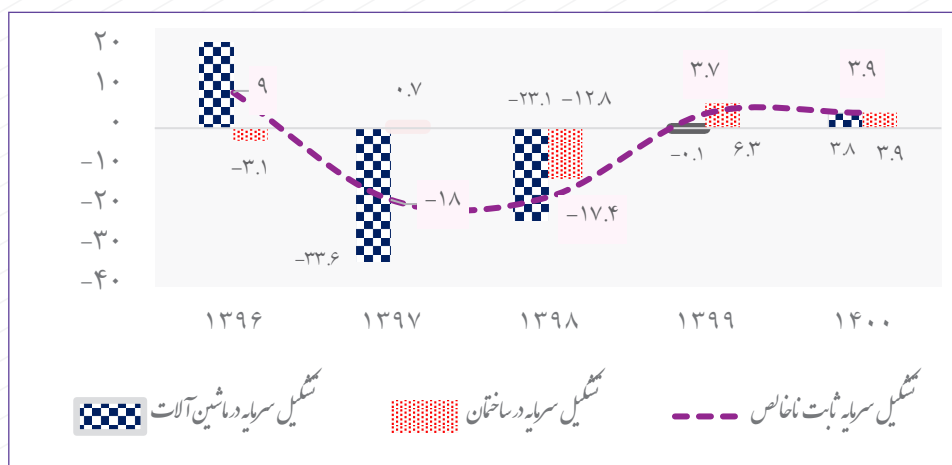
نمودار ۳. رشد زیر بخش‌های گروه صنعت ۱۳۹۶-۱۴۰۱ (درصد)

- محدودیت‌های ورود تکنولوژی، بالا بودن نرخ استهلاک، بهره‌وری پایین عوامل تولید، افزایش قیمت نهاده‌های تولید، دستمزدها و انتظارات تورمی از جمله عوامل تهدید کننده سودآوری و رشد صنعت در سال ۱۴۰۱ است. همچنین رشد صنعت در سال ۱۴۰۱ وابستگی زیادی به شدت بحران زیرساخت‌های برق، گاز طبیعی و آب دارد.

۴-۱. تشکیل سرمایه ناخالص

- با توجه به وابستگی اقتصاد ایران به درآمدهای نفتی، در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به دنبال کاهش فشار محدودیت‌های فروش نفت و بالا رفتن قیمت نفت، نرخ‌های رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و اجزای آن اندکی بهبود یافته است.
- در سال ۱۴۰۰ نرخ رشد حقیقی تشیکل سرمایه ثابت ناخالص تنها با دو واحد درصد رشد نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۳٫۹ رسیده است.
- رشد حقیقی سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات پس از سه سال پیاپی رشدهای منفی، ۳٫۸ درصد رشد داشته است. اگرچه هنوز این سطح از رشد به دلیل فرسودگی ماشین‌آلات و تجهیزات برای تداوم رشد اقتصادی ناکافی است.
- ناچیز بودن رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در سال ۱۴۰۰ با وجود رشد قابل توجه درآمدهای نفتی و کاهش محدودیت‌های کرونایی را می‌توان به عواملی مانند تداوم تحریم‌های مالی، محدودیت نقل و انتقال پول و بی‌ثباتی متغیرهای اقتصاد کلان (نرخ ارز، تورم و ...) نسبت داد.

ماخذ: مرکز آمار ایران.

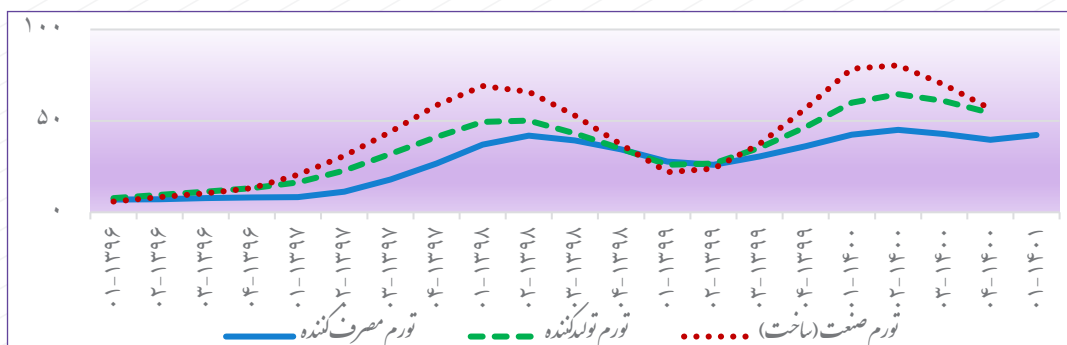
نمودار ۴. رشد تشکیل سرمایه ناخالص، کل، ساختمان و ماشین‌آلات در سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۰ (درصد)

- در صورت تداوم افزایش درآمدهای نفتی و رفع تحریم‌ها و ثبات اقتصادی، انتظار می‌رود روند تشکیل سرمایه در سال ۱۴۰۱ بهبود یابد و تا حدودی خروج سرمایه از کشور را تعدیل نماید. اگرچه در غیاب رفع تحریم‌ها و تسهیل محدودیت‌های نقل و انتقال مالی، تداوم رشد سرمایه‌گذاری بسیار مشکل خواهد بود.

۵-۱. تورم مصرف‌کننده و تولیدکننده

- در تیرماه ۱۴۰۱ تورم نقطه به نقطه به ۵۲٫۵ درصد رسیده است. این نرخ بالاترین سطح از تورم در طول ۵ ساله گذشته می‌باشد.
- اگرچه از نیمه سال ۱۴۰۰ کاهش انتظارات تورمی و اخبار مثبت مذاکرات رفع تحریم‌ها نرخ‌های تورم را اندکی کاهش داد اما از خردادماه سال ۱۴۰۱ هم‌زمان با حذف ارز ترجیحی و افزایش قیمت جهانی مواد غذایی روند نرخ‌های تورم افزایشی شده است.
- با این وجود، باتوجه به آنکه نرخ تورم ماهانه خوراکی‌ها از قله ۲۰ درصدی در خرداد ماه ۱۴۰۱ به ۵٫۷ درصد در تیرماه رسیده است به نظر می‌رسد که فشار ناشی از حذف دلار ۴۲۰۰ بر قیمت‌ها در حال کاهش است، اگرچه تخلیه کامل این شوک زمان‌بر است.
- تورم تولیدکننده در سال ۱۴۰۰ در اوج روند پنج سال گذشته بوده است اما تورم دوازده ماهه تولیدکننده به صورت فصل به فصل در حال کاهش بوده است. تورم از ۶۴ درصد در تابستان به ۶۰ درصد در پاییز و سپس به ۵۴ درصد در زمستان ۱۴۰۰ کاهش یافته است.
- تورم صنعت (ساخت) در سال ۱۴۰۰ معادل با ۵۶٫۷ درصد و تقریباً در همان سطح سال ۱۳۹۹ بوده است. بخش ساخت مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی (۷۴ درصد) بیشترین تورم را در سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است که وقفه در تأمین نرخ ارز، کمبود نقدینگی و افزایش قیمت جهانی مواد اولیه از دلایل تورم بالای این بخش می‌باشد.

مأخذ: مرکز آمار ایران.

نمودار ۵. روند فصلی تورم مصرف‌کننده، تولیدکننده، صنعت (دوازده ماهه) در بازه ۱۳۹۶-۰۱ تا ۱۴۰۰-۰۱

- برای پیش‌بینی تورم سال ۱۴۰۱ لازم است توجه شود عمده دلیل تورم ماه‌های اخیر عوامل سمت عرضه، حذف ارز ترجیحی و افزایش قیمت‌های جهانی بوده است. با توافقات انجام شده در خصوص صادرات غلات اوکراین انتظار میرود شیب افزایش تورم مواد غذایی در ماه‌های آتی تعدیل شود.
- بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول تورم ایران در سال ۲۰۲۲ را به ترتیب ۳۷٫۶ و ۳۲٫۳ درصد پیش‌بینی کرده‌اند.
- تلقی صاحب‌نظران از تورم مصرف‌کننده و تولیدکننده در سال ۱۴۰۱ به طور میانگین به ترتیب در محدوده‌های (۵۰-۵۵) و (۶۵-۶۰) درصدی می‌باشد. برآوردهای کمی پژوهش حاضر نیز به این آمار نزدیک است و به ترتیب بالغ بر ۴۸ و ۶۰ درصد می‌باشد.

۱-۶. متغیرهای بازار پول

- نرخ‌های رشد پایه پولی از فروردین ماه سال ۱۴۰۱ رو به کاهش بوده است اگرچه حجم پایه پولی در خردادماه ۱۴۰۱ به رقم ۶۴۰ هزار میلیارد تومان رسیده که به نسبت مدت مشابه سال گذشته ۲۷,۸ درصد رشد داشته است.
- با توجه به شرایط تورمی و عدم تمایل بانک‌ها به نگهداری سپرده‌ها در بازار بین بانکی، نرخ بهره بین بانکی در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۱ روند افزایشی داشته است انتظار براین است با ورود بانک مرکزی و ترغیب بانک‌ها به سپرده‌گذاری در بازار بین بانکی مجدداً نرخ بهره بازار بین بانکی کاهش یابد.
- تحلیل و بررسی گزارش‌های دوره‌ای بانک مرکزی بیانگر مدیریت نرخ بهره بازار بین بانکی، کاهش اضافه برداشت بانک‌ها، کنترل ترازنامه بانک‌ها و مدیریت تسهیلات‌دهی و افت حجم ریپو است. اما علی‌رغم اقدامات انجام شده در مهار رشد نقدینگی همچنان نرخ رشد کل‌های پولی در سطح بالایی قرار دارد که ادامه این روند موجب تداوم تورم‌های سطح بالا خواهد شد.

جدول ۱. تغییرات سالانه و نقطه به نقطه نقدینگی، رشد پایه پولی و اجزای آن (درصد)

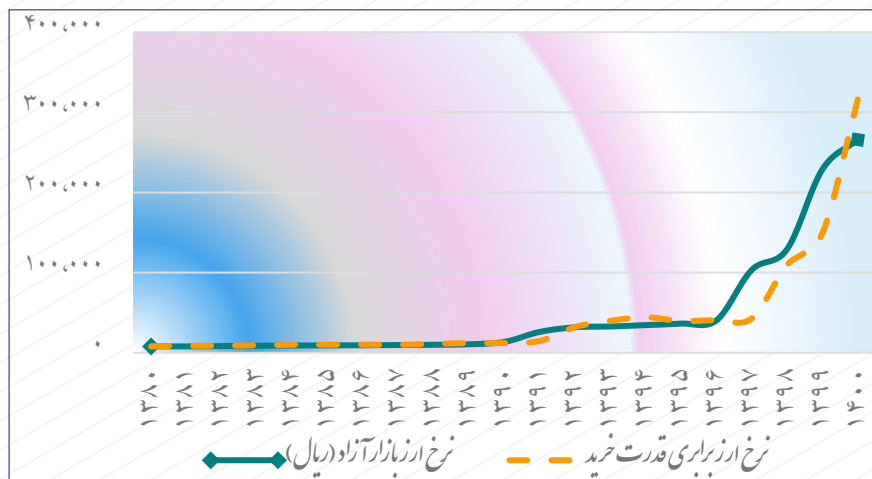
شرح	۱۳۹۹	۱۴۰۰	فروردین ۱۴۰۱	اردیبهشت ۱۴۰۱	خرداد ۱۴۰۱
نقدینگی	۴۰,۶	۳۹	۳۸,۲	۳۷,۳	۳۷,۸
پایه پولی	۳۰,۱	۳۱,۶	۳۱,۵	۳۰,۵	۲۷,۸
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۳۵,۳	۲۰,۸	۲۰,۱	۱۲,۶	۲۶,۸
بدهی دولت به بانک مرکزی	۵۰,۸	۱۴,۸	-۲,۷	-۱۱,۴	۳,۳
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۵,۸	۲۴,۹	۲۴,۴	۱۸,۷	۲۷,۸
میانگین موزون نرخ بهره بین بانکی	۱۷,۵	۱۹	۲۰,۵ ^۱		

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

۷-۱. نرخ ارز

- بررسی روند تاریخی ۲۰ ساله نرخ ارز در بازار ارز حاکی از هم‌حرکتی نسبی قابل توجه نرخ ارز اسمی بر اساس تفاوت تورم داخلی و خارجی است.
- در ماه‌های اخیر شکاف قیمت ارز توافقی و آزاد کاهشی بوده است، در صورت تداوم این کاهش به تدریج انتظارات رو به بالا در بازار غیررسمی ارز تعدیل خواهد شد.
- بعلاوه مطرح شدن بحث پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه برای خنثی‌سازی تحریم‌ها در کاهش التهاب بازار ارز در کوتاه مدت تا حدودی مؤثر بوده است. اما نکته قابل توجه آن است که در بلندمدت بهره‌بردن از حذف دلار در پیمان‌های پولی تنها در شرایطی مؤثر خواهد بود که حجم تجارت ایران با کشور طرف تجاری قابل توجه بوده و ایران صرفاً واردکننده کالا و خدمات نباشد.

مآخذ: بانک مرکزی و یافته‌های پژوهش.

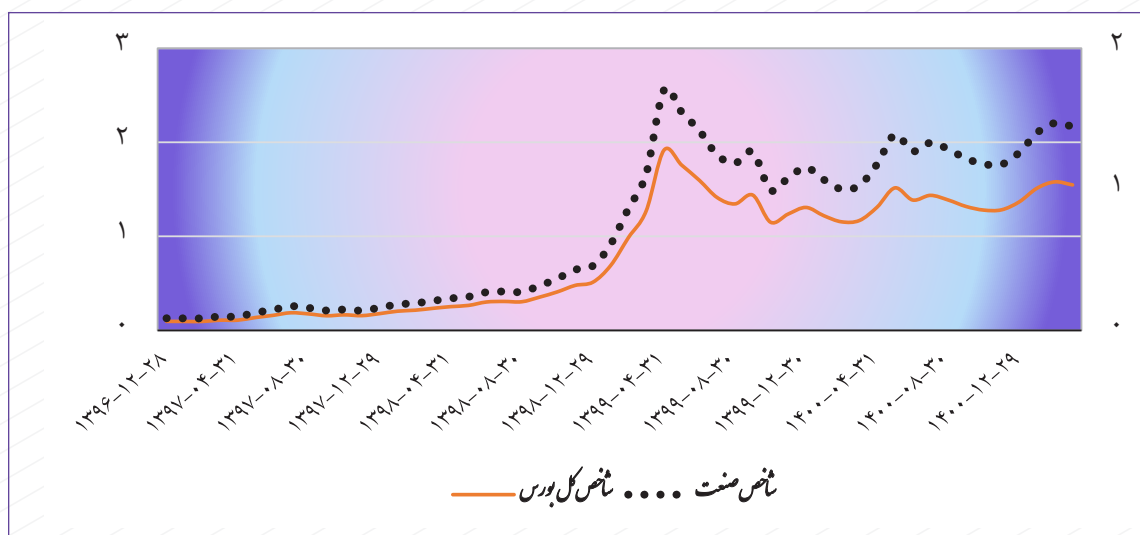
نمودار ۶. روند نرخ ارز بازار آزاد و نرخ ارز تعدیل شده براساس تفاوت تورم داخل و خارج

- ابهام در نتیجه مذاکرات برجام و بالا بودن انتظارات تورمی از جمله عوامل تقویت کننده روند صعودی نرخ ارز می‌باشد و در طرف مقابل افزایش درآمدهای ارزی و تمایل کشورها به پیمان‌های پولی دو جانبه می‌تواند به ثبات نسبی نرخ ارز کمک نماید.
- تلقی صاحب‌نظران اقتصادی از نرخ ارز در سال ۱۴۰۱ در صورت عدم توافق در بازه ۳۰ تا ۳۴ هزار تومان و در صورت توافق در بازه ۲۷ تا ۳۰ هزار تومان است.

۸-۱. شاخص کل بورس اوراق بهادار و شاخص صنعت

- شاخص بورس از بهمن ماه سال ۱۴۰۰ روند صعودی داشته و به بالای سطح ۱٫۶ میلیون واحد در اردیبهشت سال ۱۴۰۱ رسیده است ولی همچنان پس از گذشت حدود ۲۳ ماه از رشد چشمگیر شاخص در نیمه اول سال ۱۳۹۹ هنوز شاخص بیش از ۵۰۰ هزار واحد از نقطه اوج آن در ۲۰ مرداد ۱۳۹۹ فاصله دارد.
- رشد اخیر شاخص صنعت هم‌سو با شاخص کل از خرداد ماه ۱۴۰۱ متوقف شد. افزایش هزینه تمام شده ناشی از افزایش دستمزدها و مواد اولیه، قیمت‌گذاری دستوری در بورس کالا، افزایش قیمت انرژی، محدودیت برق برخی بنگاه‌ها و... سودآوری برخی از صنایع بورس را تحت تأثیر قرار داده است.
- صنایع فرآورده‌های نفتی و شیمیایی بهترین عملکرد و در مقابل صنایع لاستیک، محصولات فلزی و محصولات کاغذی ضعیف‌ترین عملکرد را در بازدهی سالانه منتهی به تیرماه ۱۴۰۱ شاخص صنعت داشته‌اند.

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران

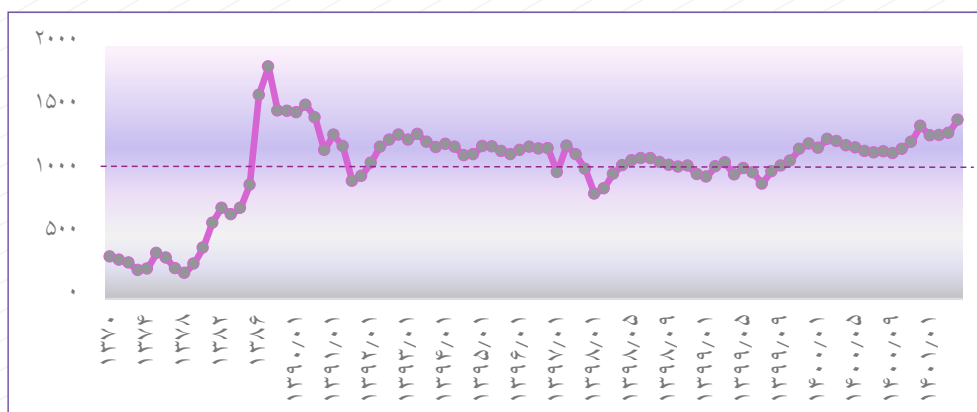
نمودار ۷. شاخص کل و شاخص صنعت (میلیون واحد)

- با وجود روند افزایشی شاخص در بازه بهمن ماه ۱۴۰۰ تا اردیبهشت ۱۴۰۱ اما ارزش معاملات خرد بورس همچنان از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و نسبت به سال قبل، بسیار کم است؛ در نتیجه هنوز نشانه‌های شکل‌گیری روند صعودی شاخص در سال ۱۴۰۱ ضعیف است.
- با وجود تداوم ریسک‌های بازار از ناحیه عوامل بیرونی تأثیرگذار بر بازار سرمایه مانند آینده دلار و برجام، بازارهای جهانی و سیاست‌های دولت (نحوه تصمیم‌گیری در مورد شرکت‌های زیان‌ده، قیمت‌گذاری‌های دستوری، واگذاری سهام شرکت‌های دولتی و ...) ولی همچنان پتانسیل رشد شاخص وجود دارد.
- صاحب‌نظران اقتصادی معتقدند بهبود گزارش‌های مجامع شرکت‌های بورسی، بالا بودن انتظارات تورمی و افزایش ریسک بازارهای موازی موجب شده چشم‌انداز شاخص در ادامه سال ۱۴۰۱ صعودی و در حدود ۱٫۷ میلیون واحد باشد.

۹-۱. مسکن

- قیمت هر متر مربع مسکن در شهر تهران طی خردادماه و تیرماه ۱۴۰۱ به ترتیب ۷٫۱ و ۸٫۳ درصد رشد داشته است بطوریکه براساس اطلاعات مرکز آمار ایران میانگین قیمت هر متر مربع مسکن در تهران به بالاترین سطح ۱۱ ماه اخیر و به مبلغی بالغ بر ۴۴٫۸ میلیون تومان به ازای هر متر مربع افزایش یابد.
- میانگین قیمت دلاری مسکن تهران به ازای هر متر مربع به ۱۴۰۰ دلار رسیده است که بالاترین سطح طی ۹ سال گذشته رسیده است.
- میزان ساخت مسکن در پنج سال اخیر به طور میانگین معادل حدود نصف سال‌های قبل شده است. از سوی دیگر، فشار تقاضای سرمایه‌ای برای مسکن ناشی از رشد نقدینگی و انتظارات تورمی، در نبود عرضه کافی در بازار مسکن، موجب افزایش قیمت مسکن شده است.
- حجم معاملات در تیرماه ۱۴۰۱ نسبت به تیرماه سال ۱۴۰۰ حدود ۲ برابر شده که نشانه پایان انتظارات خوش بینانه خریداران مسکن در مورد احتمال افت قیمت‌ها بوده است.

مأخذ: گزارشهای مرکز آمار بانک مرکزی و محاسبات تحقیق.

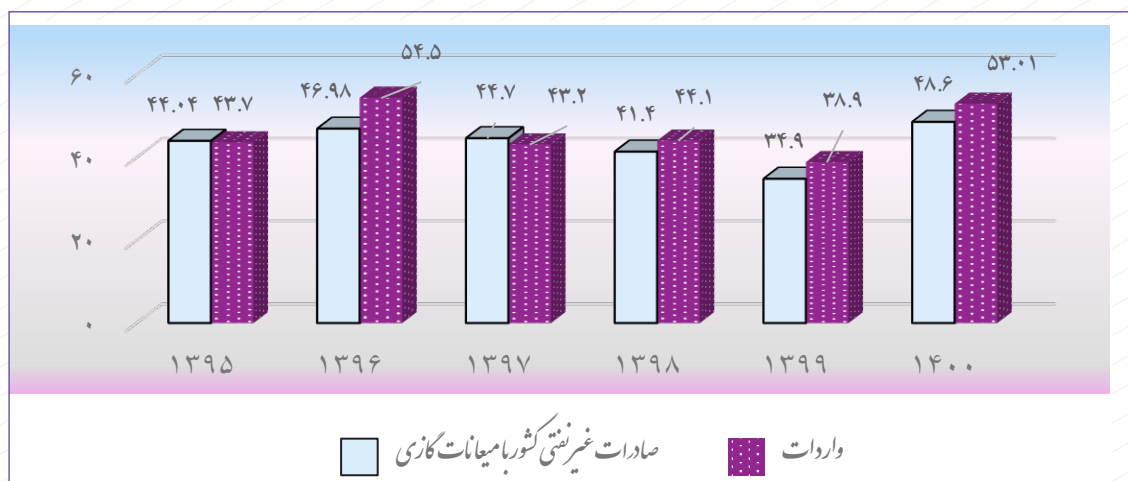
نمودار ۸. روند قیمت دلاری یک متر مربع واحد مسکونی در تهران

- باتوجه به روند افزایش قیمت مصالح، تورم تولیدکننده و کاهش آمار ساخت واحدهای مسکونی در ۳ ماهه اول سال ۱۴۰۱ انتظار افزایش قیمت مسکن همچنان محتمل است، اگرچه به دلیل کاهش قدرت خرید و شکاف قیمت دلاری مسکن از میانگین بلندمدت، انتظار می‌رود نرخ رشد قیمت‌ها کم‌تر از نرخ تورم باشد.
- تلقی صاحب‌نظران اقتصادی آن است که در سال ۱۴۰۱ رشد قیمت مسکن در حدود ۳۵ درصد خواهد بود.

۱۰-۱. تجارت خارجی

- بررسی آمار منتشره از ارزش صادرات و واردات در ابتدای سال ۱۴۰۱ حاکی از آن است که پس از سه سال متوالی منفی بودن تراز تجاری ایران، در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ تراز تجاری ماهانه مثبت بوده است. در فصل بهار سال ۱۴۰۱ مجموع صادرات و واردات کالاهای غیرنفتی ایران با رشد به ترتیب ۲۱ و ۱۸ درصدی نسبت به دوره مشابه سال قبل برابر به ۱۳٫۶ و ۱۲٫۵ میلیارد دلار گزارش شده است.
- در سال ۱۴۰۰ صادرات و واردات از نظر ارزشی به ترتیب ۳۹٫۶ و ۳۶ درصد و از نظر وزنی ۸٫۶ و ۲۲ درصد نسبت به سال گذشته رشد داشته است. افزایش قیمت‌های جهانی، تسریع در ترخیص کالاهای ضروری، ماشین‌آلات و اقلام واسطه‌ای تولید و ... از مهم‌ترین دلایل این امر بوده است.

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

نمودار ۹. روند ارزش صادرات غیرنفتی و واردات طی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ (میلیارد دلار)

- قیمت جهانی مواد غذایی نظیر گندم، سویا، روغن خام و که پس از جنگ روسیه و اوکراین به سقف‌های تاریخی رسیده بود، به تازگی با کاهش همراه شده است با تداوم روند کاهشی اخیر با توجه به امضای توافق میان روسیه و اوکراین برای صادرات غلات و ثبات قیمت‌ها انتظار افزایش بیش‌تر ارزش واردات مواد غذایی نسبت به سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ را نمی‌توان داشت.
- هدفگذاری سازمان توسعه تجارت ایران آن است که صادرات غیرنفتی سال ۱۴۰۱ به ۵۵ میلیارد افزایش یابد.
- چالش‌های ناشی از تحریم‌ها، بروکراسی اداری و عدم توجه به استراتژی صادراتی مهم‌ترین موانع تحقق افزایش صادرات غیرنفتی می‌باشند.
- تلقی صاحب‌نظران اقتصادی آن است که واردات و صادرات غیرنفتی سال ۱۴۰۱ به ترتیب بالغ بر ۵۸ و ۵۳ میلیارد دلار باشد.

۲. شاخص تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی و معدنی بورسی

۱-۲. شاخص تولید فعالیت‌های صنعتی و معدنی

- در خردادماه ۱۴۰۱، شاخص تولید شرکت‌های صنعتی بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل با افزایش ۴٫۹ درصدی و نسبت به ماه قبل با افزایش ۷٫۹ درصدی مواجه شده است.
- بعلاوه، در خردادماه ۱۴۰۱ شاخص تولید شرکت‌های معدنی بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل از افزایش ۱۸٫۸ درصدی و نسبت به ماه قبل از افزایش ۶٫۸ درصدی برخوردار شده‌اند.
- بررسی عملکرد شاخص تولید رشته فعالیت‌های صنعتی بورسی در سه ماه نخست ۱۴۰۱ نسبت به دوره مشابه سال قبل بهبود عملکرد صناعی مانند کاشی و سرامیک، خودرو و قطعات، معدن و منسوجات را نشان می‌دهد.
- دلیل اصلی کاهش شاخص تولید رشته فعالیت شیمیایی نسبت به ماه مشابه سال قبل، کاهش تولید گروه خوراک پالایشگاه‌ها (برش سنگین و سبک) و گروه پلاستیک و لاستیک مصنوعی در خردادماه ۱۴۰۱ بوده است.

جدول ۲. رشد شاخص تولید فعالیت‌های صنعتی و معدنی بورسی - خردادماه ۱۴۰۱

رشد شاخص تولید ^۱	رشد نسبت به ماه قبل	رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل
صنعت		۴٫۹
رشته فعالیت‌های منتخب	خودرو و قطعات	۳۵٫۶
	شیمیایی بجز دارو	-۴٫۲
	فلزات پایه	۳٫۴
	غذا و آشامیدنی بجز قند و شکر	-۴
معدن		۱۸٫۸

۱. محاسبه شاخص تولید، فروش و قیمت بر حسب معیار پاشه و لاسپیز و ایجاد شاخص فیشر از میانگین هندسی دو شاخص لاسپیز و پاشه است. در نهایت جهت ایجاد شاخص کل، شاخص تولید، فروش و قیمت هر صنعت در ضریب اهمیت آن صنعت (ارزش افزوده ناخالص در سال پایه یا سال مورد نظر) ضرب می‌شود.

۲-۲. شاخص فروش فعالیت‌های صنعتی و معدنی

- طی خردادماه ۱۴۰۱، شاخص فروش شرکت‌های صنعتی بورسی نسبت به ماه مشابه سال قبل با افزایش ۱۳.۳ درصدی و نسبت به ماه قبل با افزایش ۱۳.۵ درصدی مواجه شده است.
- همچنین در خردادماه ۱۴۰۱ شاخص فروش شرکت‌های معدنی نسبت به ماه مشابه سال قبل با کاهش ۴.۳ درصدی و نسبت به ماه قبل با افزایش ۱۹.۸ درصدی مواجه شده است.
- عمده دلیل کاهش شاخص تولید و فروش رشته فعالیت غذایی و آشامیدنی به جز قند و شکر نسبت به ماه مشابه سال قبل به دلیل کاهش تولید و فروش محصولات لبنی و کاهش تولید و فروش روغن خوراکی در خردادماه ۱۴۰۱ ناشی از حذف ارز ترجیحی روغن و دانه‌های روغنی بوده است. همچنین افزایش شاخص تولید و فروش نسبت به ماه قبل ناشی از افزایش تولید و فروش گروه کیک و بیسکویت و روغن خوراکی بوده است.
- دلیل اصلی افزایش شاخص تولید و فروش رشته فعالیت فلزات، افزایش تولید و فروش گروه ورق در خردادماه ۱۴۰۱ بوده است.

جدول ۳. رشد شاخص فروش فعالیت‌های صنعتی و معدنی بورسی- خردادماه ۱۴۰۱

رشد شاخص فروش	رشد نسبت به ماه قبل	رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل
صنعت	۱۳,۵	۱۳,۳
رشته فعالیت‌های منتخب	خودرو و قطعات	۳۳,۷
	شیمیایی بجز دارو	۵,۲
	فلزات پایه	۱۷,۳
	غذا و آشامیدنی به جز قند و شکر	۱۸,۲
معدن	۱۹,۸	۴,۳

- روند نسبتاً مطلوب شاخص تولید و فروش صنایع بورسی در کنار آمارهای منتشره مبنی بر کاهش موجودی انبار برخی صنایع مهم (خودرو و قطعات) می‌تواند محرک رشد مثبت تولید صنعتی در ماه‌های باقی مانده سال ۱۴۰۱ باشد. بنابراین تداوم روند رشد مثبت شاخص تولید صنعتی در ماه‌های آتی در صورتی که موانع جدی سمت عرضه (مانند محدودیت در تامین خوراک و انرژی واحدهای تولیدی) رخ ندهد دور از انتظار نخواهد بود.

۳. بررسی و تحلیل دیدگاه‌های سازمان‌های بین‌المللی در خصوص اقتصاد جهان و ایران

- صندوق بین‌المللی پول در آپریل ۲۰۲۲ پیش‌بینی خود از رشد اقتصاد جهان را با یک واحد درصد کاهش نسبت به پیش‌بینی قبلی ۳٫۶ درصد اعلام کرده و پیش‌بینی تورم جهانی را از ۳٫۸ به ۷٫۴ درصد افزایش داده است.
- براساس پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول انتظار می‌رود نسبت تراز حساب جاری ایران به تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۲ به ۳۰۵ درصد تولید ناخالص داخلی افزایش یابد. پیش‌بینی رشد اقتصادی ایران نیز با افزایش ۰٫۹ واحد درصدی نسبت به پیش‌بینی قبلی به ۳٫۰۴ رسیده است. صندوق بین‌المللی تورم ایران در سال ۲۰۲۲ را ۳۲۰٫۳ درصد پیش‌بینی کرده است.
- بانک جهانی نیز پیش‌بینی رشد اقتصاد جهان در سال ۲۰۲۲ را به ۲٫۹ درصد کاهش داده است. از دیدگاه این نهاد تورم بالا و کمبود کالاهای اساسی مانند روغن، کودهای شیمیایی و گندم برخی کشورها را وارد رکود خواهد کرد.
- بعلاوه بانک جهانی پیش‌بینی رشد اقتصاد ایران را با ۱٫۳ درصد رشد نسبت به پیش‌بینی قبلی ۳٫۷ درصد برآورد کرده است ضمن اینکه پیش‌بینی تورم اقتصاد ایران را با ۴ درصد کاهش به ۳۷٫۶ درصد تعدیل کرده است.

نام متغیر	صندوق بین‌المللی پول	بانک جهانی
تورم جهانی	۷٫۴	
رشد اقتصاد جهانی	۳٫۶	۲٫۹
رشد اقتصاد ایران	۳	۳٫۷
تورم ایران	۳۲٫۳	۳۷٫۶
رشد صادرات ایران	۳٫۱	۸٫۷
رشد واردات ایران	۱٫۵	۵٫۱
تراز حساب جاری (درصد نسبت به GDP)	۳٫۵	۴٫۷
نرخ بیکاری ایران	۱۰٫۲	۹

مأخذ: بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول (آپریل ۲۰۲۲).

۴. نمایی از کامودیتی‌ها

- افزایش تورم آمریکا به بالاترین سطح روند ۴۰ سال گذشته، باعث شتاب گیری رشد بهره و سیاست‌های انقباضی دلار آمریکا شده که عامل افزایش تبدیل ارزهای جهانی به دلار (واحد جهانی ارزش‌گذاری کامودیتی‌ها در بازارهای جهانی) شده و پول سایر کشورها را تحت تاثیر قرار داده است. کامودیتی‌ها از تقویت ارزش دلار تاثیر نامطلوب می‌گیرند.
- تعداد قراردادهای آتی باز در بازار فلزات لندن LME روندی نزولی داشته و در ماه جون ۲۰۲۲ به کمترین سطح از سال ۲۰۰۸ رسیده است. سه دلیل عمده این امر شامل (۱) تقویت شاخص دلار و به دنبال آن کاهش تقاضا برای کامودیتی‌ها و موجودی انبارها، (۲) افزایش رقابت از سوی بورس‌های چین بخصوص در حوزه مس، سرب و آلومینیم و همچنین (۳) کاهش رشد اقتصادی دنیا در سال جاری نسبت به پیش بینی قبلی و لذا کاهش تقاضای مصرف مواد اولیه میباشد.
- افزایش بیم از رکود و اقدامات شتابان بانک‌های مرکزی دنیا در افزایش نرخ بهره به منظور کنترل تورم، عامل خروج سرمایه‌گذاران از کامودیتی‌ها شده و تفاوت چندانی هم بین نوع کالاها نیست. همچنین محدودیت‌های مجدد کرونا در چین عامل کاهش سرمایه‌گذاری در حوزه ساخت و ساز چین طی ۴ ماه ابتدای ۲۰۲۲ و لذا کاهش تقاضای برخی کامودیتی‌ها شده است.

جدول ۴. تغییرات بازدهی گذشته و قراردادهای آتی کامودیتی‌ها (درصد)

کالا	بازدهی سه ساله (درصد)	بازدهی یک ساله (درصد)	بازدهی شش ماهه (درصد)	درصد اختلاف قیمت نقد به قراردادهای آتی سه ماه
نفت برنت	۵۶٫۲	۳۷٫۱	۱۷٫۱	(۲٫۶)
انس طلا	۲۱٫۶	(۵٫۸)	(۶٫۱)	۰٫۴
آلومینیوم	۲۷٫۱	(۵٫۷)	(۲۱)	(۰٫۰۴)
مس	۲۰٫۱	(۲۴٫۲)	(۲۶٫۳)	۰٫۵
روی	۱۸٫۸	(۱٫۹)	(۱۸٫۲)	(۰٫۵)
سرب	(۱٫۳۱)	(۱۵٫۵)	(۱۷)	(۰٫۵)
قلع	۴۱٫۵	(۲۴٫۶)	(۳۷٫۱)	(۰٫۰۲)

<https://www.lme.com/Metals/Non-ferrous>, 16 July 2022.

- با وجود افت قیمت جهانی کامودیتی‌ها که مرتبط با کاهش رشد اقتصاد جهانی (اقدام بانک‌های مرکزی دنیا در کنترل تورم) است، چشم‌انداز آتی قیمت‌ها به دلیل احتمال کمبود عرضه ناشی از اثرات روسیه بر بازار و موجودی پایین انبارها همچنان مثبت است. همچنین در صورت رکود اقتصاد آمریکا توقف روند افزایشی شاخص دلار محتمل است که رشد قیمت بسیاری از کامودیتی‌ها مانند طلا را به دنبال خواهد داشت.
- کاهش موجودی مخازن استراتژیک نفت آمریکا به ۴۸۵٫۱ میلیون بشکه در ماه جون سال ۲۰۲۲ که کمترین سطح از سال ۱۹۸۵ است، محرک قیمت نفت در بازار و نشان از کمبودهای آتی در بازار نفت دارد، اگرچه در صورت امکان افزایش صادرات نفت ایران انتظارات افزایشی قیمت نفت اندکی تعدیل خواهد شد.

۵. تلقی صاحب‌نظران از وضعیت آتی متغیرهای کلان اقتصادی سال ۱۴۰۱

در این بخش از پژوهش تلقی صاحب‌نظران و متخصصان مسائل اقتصادی (که ترکیبی از سیاست‌گذاران اقتصادی دستگاه‌های دولتی، اساتید اقتصاد دانشگاه‌های معتبر، فعالین اقتصادی بخش خصوصی – در اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران -، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت نظام و پژوهشگران مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی) در خصوص تغییرات آتی متغیرهای کلان اقتصادی در سال ۱۴۰۱ در قالب جدول (۵) ارائه شده است.

صاحب‌نظران و متخصصان مسائل اقتصادی نرخ رشد اقتصادی ایران در سال ۱۴۰۱ را ۴٫۸ درصد پیش‌بینی کرده‌اند. همچنین آنها تورم مصرف‌کننده و تولیدکننده را به ترتیب ۵۳ و ۶۳ درصد پیش‌بینی کرده‌اند. صاحب‌نظران معتقدند متغیرهای صادرات غیرنفتی و واردات برای سال ۱۴۰۱ به ترتیب بالغ بر ۵۳ و ۵۸ میلیارد دلار خواهد شد. تلقی صاحب‌نظران آن است که شاخص قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران به طور میانگین در کانال یک میلیون و هفتصد هزار واحدی نوسان داشته باشد. در خصوص رشد مسکن نیز بر اساس نظر متخصصان حوزه اقتصاد و مسکن رشدی در حدود ۳۵ درصد مورد انتظار است.

جدول ۵. تلقی صاحب‌نظران و متخصصان مسائل اقتصادی برای سال ۱۴۰۱

پیش‌بینی (میانگین پاسخ‌ها)	آخرین اطلاعات دوره جاری	متغیر
۴٫۸	نرخ رشد اقتصادی (با نفت) سال ۱۴۰۰ معادل: ۴٫۳ درصد	رشد اقتصادی (درصد)
۵۳	نرخ تورم سال ۱۴۰۰ برابر با: ۳۹٫۴ درصد	نرخ تورم - شاخص کالاها و خدمات مصرفی (درصد)
۶۳	نرخ تورم تولید کننده سال ۱۴۰۰ برابر با: ۵۴٫۳ درصد	نرخ تورم - شاخص بهای تولیدکننده (درصد)
۵۳	صادرات غیرنفتی سال ۱۴۰۰ برابر با: ۴۸٫۶ میلیارد دلار	صادرات غیرنفتی (میلیارد دلار)
۵۸٫۹	واردات سال ۱۴۰۰ برابر با: ۵۳ میلیارد دلار	واردات کالا (میلیارد دلار)
۳۳٫۵	نرخ متوسط قیمت دلار آمریکا (تومان) در سال ۱۴۰۱ برابر با: ۲۵٫۵۰۰ هزار تومان	متوسط قیمت دلار آمریکا (هزار تومان)
۱۰٫۷۰۰٫۰۰۰	میانگین شاخص کل بازار بورس در سه ماهه سال جاری ۱٫۵ میلیون واحد بوده است.	متوسط شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران (واحد)
۳۴	متوسط رشد نقطه به نقطه اردیبهشت سال ۱۴۰۱ قیمت یک متر مربع واحد مسکونی در شهر تهران ۲۶٫۲ درصد بوده است (۳۶ میلیون و ۳۵۰ هزار تومان).	متوسط رشد قیمت یک متر مربع واحد مسکونی در شهر تهران (درصد)

مأخذ: نتایج تحلیل پرسشنامه‌ای پژوهش حاضر.

۶. پیش‌بینی کمی متغیرهای مهم اقتصاد کلان

- در جدول ذیل برآوردهای روش‌های کمی^۱ اقتصادسنجی برای دو متغیر نرخ تورم و قیمت دلار در فصول باقی‌مانده از سال ۱۴۰۱ ارائه شده است:

نام متغیر	میانگین سال ۱۴۰۱	فصل (۲)	فصل (۳)	فصل (۴)
تورم (درصد)	۴۸٫۱	۴۳٫۱	۴۹٫۵	۵۷٫۳
نرخ ارز (تومان)	۲۸٫۸۷۲	۲۸٫۴۷۱	۲۹٫۱۸۸	۲۹٫۸۳۷

- برآورد پیش‌بینی در مدل‌های اقتصادسنجی عمدتاً بر پایه اطلاعات حال و گذشته است. اگرچه در پیش‌بینی روند بلندمدت نرخ ارز تحولات متغیرهایی مانند نرخ تورم، رشد نقدینگی و سایر متغیرهای مهم اقتصاد کلان اهمیت زیادی دارد؛ اما نکته مهم آن است که دیگر پارامترها و متغیرهای مهم مانند درآمدهای ارزی (صادرات نفتی و غیرنفتی) می‌توانند حداقل در میان‌مدت اثر تعیین‌کننده داشته باشد. بنابراین در صورت حفظ رشد اخیر فروش نفت و درآمدهای ارزی، نظارت بر معاملات شبکه صرافی، تداوم سیاست‌های انقباضی بانک مرکزی مانند افزایش نرخ بهره بین بانکی و کنترل دامنه نوسان نرخ ارز در کانال ۳۰ هزار تومان حتی در صورت بی‌نتیجه ماندن مذاکرات هسته‌ای به شرط عدم بروز شوک جدید محتمل است. بدیهی است در چنین شرایطی افزایش نرخ ارز به صورت جهش‌های قیمتی به سال‌های بعد انتقال داده خواهد شد.

۱. در این پژوهش پیش‌بینی تورم با استفاده از روش آریما و پیش‌بینی نرخ ارز با روش رگرسیون چندگانه برآورد شده است.

۷. تحلیل آثار تحولات داخلی و خارجی بر بخش صنعت

محیط کسب و کار رشته فعالیت‌های صنعتی متأثر از گستره‌ای از متغیرهای اقتصاد داخلی و جهانی است. این بخش از گزارش تلاش دارد تأثیر متغیرهایی نظیر قیمت نفت و رونق یا رکود اقتصاد جهانی و ... بر رشته فعالیت‌های صنعتی منتخب مورد بررسی قرار دهد:

نرخ ارز:

نتایج شبیه‌سازی^۱ تغییرات نرخ ارز بر ارزش افزوده فعالیت‌های منتخب بخش صنعت نشان می‌دهد که ارزش افزوده صنایع صنایع شیمیایی، پلاستیک و لاستیک، محصولات معدنی و فلزات اساسی بیشترین همبستگی را با افزایش نرخ ارز دارد. با این وجود براساس ضرایب برآورد شده، افزایش ۱۰ درصدی نرخ ارز، افزایش ارزش افزوده صنایع منتخب را کم‌تر از ۳ درصد افزایش داده که نشان‌دهنده وابستگی نسبتاً زیاد آن‌ها به تکنولوژی و تجهیزات وارداتی، موانع ورود به بازارها و ... است. با فرض عدم تغییر شرایط موجود، اثرپذیری مثبت قابل توجهی بر سودآوری این صنایع از ناحیه افزایش نرخ ارز در سال ۱۴۰۱ پیش‌بینی نمی‌شود.

قیمت جهانی فلزات (مس، روی، آلومینیم، نیکل و ...):

- براساس آخرین گزارش بلومبرگ در اگوست ۲۰۲۲، روند موجودی انبارهای LME لندن و SHFE شانگهای نشان از تدام کاهش موجودی انبار فلزات اساسی و کسری عرضه دارد. همچنین با تقویت انتظار بهبود تقاضای چین ناشی از سیاست‌های تحریک اقتصادی دولت این کشور، رشد قیمت فلزات پیش‌بینی می‌شود. لذا افزایش شاخص قیمت‌های صادراتی برای صنایع فلزات اساسی و کانی‌های فلزی در سال ۱۴۰۱ مورد انتظار است.
- در سال ۱۴۰۰ رشد قیمت‌های جهانی همزمان با کاهش ارزش ریال (رشد دلار) و ظرفیت‌سازی و رشد تولید باعث سودآوری برخی صنایع فلزات اساسی شد. چهار ریسک مهم که ادامه رشد این صنایع را در سال ۱۴۰۱ تهدید می‌کنند؛ شامل: (۱) احتمال تخفیف تا ۵۰ درصد روسیه در بازارهای صادراتی (به دلیل مزیت‌های رقابتی روسیه) و لذا افت قیمت‌های جهانی، (۲) افت تقاضای فولاد چین و سایر کشورها ناشی از پرشدن انبارهای این کشور (محدودیت کرونایی) و کاهش رشد اقتصادی کشورها و (۳) روند فزاینده محدودیت زیرساخت از جمله برق و گاز طبیعی و آب در داخل کشور است که نیازمند برنامه‌ریزی فوری سیاست‌گذاران برای رفع این چالش‌ها دارد.

۱. از طریق مدل‌سازی بخش صنعت کدهای منتخب، شامل ۱۰ کد ISIC چهار رقمی مورد بررسی قرار گرفته است.

قیمت جهانی نفت:

اداره اطلاعات انرژی آمریکا در آخرین گزارش خود متوسط قیمت نفت در نیمه دوم سال ۲۰۲۲ را به طور میانگین ۱۰۸ دلار در هر بشکه پیش‌بینی کرده است. اگرچه براساس گزارش بلومبرگ، احیای توافق هسته‌ای می‌تواند منجر به افزایش صادرات نفتی ایران و تعدیل روند افزایشی قیمت نفت شود اما در صورت افزایش قیمت نفت، افزایش شاخص‌های قیمت تولیدکننده و شاخص قیمت صادرات برای صنایع کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت و صنایع تولید مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی در سال ۱۴۰۱ انتظار می‌رود. صنایع پتروشیمی و نفتی با سهم بیش از ۶۰ درصد از کل صادرات در اولین ماه سال ۱۴۰۱، بیش‌ترین ارزش را برای کشور داشته‌اند.

وضعیت اقتصاد جهانی:

آمار ضعیف و عمدتاً منفی رشد فصلی تولید در چندین کشور مهم (چین، انگلستان، آمریکا و ...) نگرانی از رکود جهانی را افزایش داده است. در صورت وقوع رکود جهانی و به دنبال آن کاهش مصرف اقتصاد جهانی تداوم رشد صادرات صنایع فولاد و پتروشیمی در ادامه سال ۱۴۰۱ مورد تردید است. لذا برای تداوم صادرات و جلوگیری از عدم تعادل‌های ناشی از مازاد عرضه برخی بنگاه‌ها لازم است تدابیر جدی برای کاهش هزینه تمام شده تولید داخلی (کاهش عوارض سنگ آهن، افزایش بهره‌وری انرژی، کاهش نرخ‌های مالیات، کاهش هزینه‌های حمل‌دریایی و ...) از سوی سیاست‌گذاران، انجمن‌ها و واحدهای تولیدی فراهم گردد.

تولیدات صنعتی جهانی:

- براساس جدیدترین شاخص تولیدات صنعتی یونیدو در ماه آوریل ۲۰۲۲، سرعت رشد تولید صنعتی نسبت به ماه‌های پیشین کمتر شده و حتی به نصف رسیده است که کاهش عرضه و افزایش قیمت مواد اولیه بخشی از دلایل آن می‌باشد. با توجه به پتانسیل ایران در دسترسی به منابع و مواد اولیه فرصت افزایش عرضه در بازارهای جهانی در سال ۱۴۰۱ مورد انتظار است.
- با توجه به آنکه براساس آخرین آمار منتشره از تولیدات صنعتی اروپا، صنایع شیمیایی بزرگ تولیدکننده کودهای شیمیایی با افزایش قیمت گاز در اروپا طی ماه‌های اخیر و در نتیجه آن افزایش هزینه تمام شده کودهای شیمیایی مجبور به کاهش تولید تا محدوده ۳۰ درصد زیر ظرفیت شده‌اند؛ پتانسیل افزایش سهم بازار و سودآوری برای تولیدکنندگان ایرانی در سال ۱۴۰۱ فراهم خواهد شد.

۸. تلقی صاحب‌نظران در خصوص چالش‌های محیط سرمایه‌گذاری و کسب و کار بنگاه‌های کوچک و متوسط

چشم‌انداز اقتصاد ایران در این شماره با همکاری دفتر آمار و فرآوری داده‌ها در وزارت صنعت، معدن و تجارت، نظر مدیران و کارآفرینان را در خصوص چالش‌های محیط سرمایه‌گذاری و کسب و کار بنگاه‌های کوچک و متوسط به تفکیک نوع مشکل و شرح مشکل برای سال ۱۴۰۱ جویا شده است. پس از جمع‌بندی نظرات آنها به ترتیب اولویت (فراوانی پاسخ‌ها) پنج مورد از مهم‌ترین آن‌ها با جزئیات رائه شده است. برای رعایت اختصار، در مورد سایر موارد تنها به ذکر مسأله بسنده شده است.

جدول ۶. چالش‌های محیط سرمایه‌گذاری و کسب و کار بنگاه‌های کوچک و متوسط در سال ۱۴۰۱ به ترتیب اولویت

نوع مشکل	شرح مشکل
تأمین مواد اولیه	نوسان قیمت مواد اولیه کمبود نقدینگی برای تأمین مواد اولیه محدودیت یا عدم عرضه مواد اولیه داخلی تأمین ارز مورد نیاز برای واردات مواد اولیه محدودیت در انتقال ارز به فروشنده خارجی مواد اولیه بالا بودن تعرفه واردات مواد اولیه ممنوعیت واردات مواد اولیه مورد نیاز
امور مالیاتی	ممیزمحوری و شیوه علی‌الرأس در نظام رسیدگی و تشخیص مالیات کاهش سرمایه در گردش مؤدیان مالیاتی در اثر تسویه مالیات در خرید و فروشهای نسیه و غیرنقدی فرآیند نامناسب دادرسی مالیاتی عدم وجود وحدت رویه در خصوص بخشنامه‌های مالیاتی عدم وجود مرور زمان در نظام مالیات بر ارزش افزوده اخلال قیمتی در بازارهای رسمی ناشی از رفت و برگشت کالا بین مناطق آزاد تجاری و سرزمین اصلی
بیمه (تأمین اجتماعی)	سهم بالای کارفرما از پرداخت حق بیمه کارکنان فقدان رویه شفاف برای عملکرد هیات‌های تشخیص مطالبات عدم وحدت رویه و صدور احکام متفاوت در شعب مختلف مخدوش بودن فرآیند دادرسی منصفانه رسیدگی به دفاتر و صورت مزد سالهای قبل حق بیمه مشاغل سخت و زیان آور
صادرات	افزایش هزینه‌ها (تولید، بازاریابی، توزیع، حمل و...) (۰۰۰) سیاستهای ارزی برای بازگشت ارز حاصل از صادرات به کشور محدودیت و یا از بین رفتن بازار صادراتی مشکلات حمل بار (زمینی، هوایی، ریلی و دریایی) و بیمه موانع دریافت مجوز استاندارد صادرات قوانین گمرک کشورهای مقصد ممنوعیت صادرات به کشورهای مقصد عدم امکان دریافت ضمانت نامه صادراتی

شرح مشکل	نوع مشکل
بالا بودن قیمت تمام شده بالا بودن تعرفه مواد اولیه واردات کالای مشابه خارجی شبکه توزیع نامناسب قیمت گذاری دستوری کاهش تقاضا برای محصول وجود کالای قاچاق	فروش و بازار داخلی
مشکلات و موانع مربوط به شهرک‌های صنعتی، دریافت مجوز، مالی (سیستم بانکی)، واردات ماشین آلات، تجهیزات و قطعات یدکی، گمرک، آب و برق، سوخت و امور اراضی طولانی بودن و شفاف نبودن رویه‌های کاری اخذ استعلام و مجوزهای سازمان ملی استاندارد، وزارت بهداشت (سازمان غذا و دارو) و محیط زیست کمبود فعالیت‌های انجام گرفته در زمینه تحقیق و توسعه به منظور اعمال سریع تغییرات در مشخصات محصول، برآوردن نیازهای مشتریان و افزایش توان رقابتی عدم وجود برنامه‌های مشخص برای بهبود همکاری بین بنگاه‌های کوچک و متوسط	سایر موارد

فهرست منابع:

۱. بانک مرکزی ج.ا.ا. «خلاصه تحولات اقتصادی کشور»، اداره بررسیهای اقتصادی، سالهای مختلف (۱۳۹۵-۱۴۰۱).
۲. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران (خرداد ۱۴۰۱). گزارش شاخص مدیران خرید.
۳. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران (تابستان ۱۴۰۰)، گزارش پایش ملی محیط کسب و کار ایران.
۴. بانک مرکزی ج.ا.ا. «نماگرهای اقتصادی»، اداره بررسیها و سیاستهای اقتصادی، شمارههای مختلف (۱۳۹۵-۱۴۰۱).
۵. مرکز آمار ایران. (دی ماه ۱۴۰۰). «پیش‌بینی نرخ رشد اقتصادی سال ۱۴۰۰ به تفکیک فصول چهارگانه».
۶. مرکز آمار ایران. (بهار ۱۴۰۱). «گزارش فصلی اقتصاد ایران».
۷. مدیریت تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه (اردیبهشت ۱۴۰۰). «پیش‌بینی متغیرهای کلان اقتصادی ایران، با استفاده از مدل تعادل عمومی پویای تصادفی».
۸. مرکز آمار ایران (۱۴۰۰)، شاخص‌های کلان اقتصادی و اجتماعی کشور، شماره‌های مختلف.
9. U.S. Energy Information Administration Independent Statistics and Analysis (EIA). (2022).
10. World Economic Outlook Database, (2022)
11. Global Economic Prospects (worldbank.org);june2022.
12. World Economic Outlook Update, July 2022: Fault Lines Widen in the Global Recovery (imf.org)
13. EIG Article : Politics Stall Return of Iran Exports (energyintel.com);jul 2022.
14. www.amar.org.ir
15. www.cbi.ir
16. www.cementassociation.ir
17. www.cppo.ir
18. www.imf.org
19. www.iransteel.net
20. www.prsgroup.com
21. www.stelliran.org
22. www.tpo.ir

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

نام گروه:

پژوهشهای اقتصاد کلان و آینده پژوهی

ناظر:

دکتر امیررضا سوری

مجری:

دکتر سعیده هوشمند گوهر

همکاران:

دکتر حسن ولی بیگی / دکتر منصور عسگری /

طیبه رهنمون پیروج / دکتر سحر بشیری

تاریخ انتشار:

شهریور ماه ۱۴۰۱

www.itsr.ir